

[Рец.]: Шологон Л. І. Джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини (1848–1914 рр.). Монографія / Лілія Іванівна Шологон. – Івано-Франківськ : Симфонія-форте, 2015. – 460 с.

Друга половина XIX – початок XX ст. в історії українського народу на західних землях була не лише часом відносної соціально-політичної стабільності, інтеграції краю в загальноєвропейські модернізацій та культурні процеси, але й періодом впродовж якого сформувався величезний пласт цікавих та змістовних джерел різного походження, що розкривають суспільно-політичні та національно-культурні процеси в Галичині. Їх ретельне виявлення, критичне опрацювання, застосування новітніх методів аналізу є передумовою ґрунтовних та неординарних наукових досліджень нашої історії.

Монографія івано-франківської дослідниці Лілії Шологон присвячена джерелознавчим аспектам національно-культурного руху українців Галичини у другій половині XIX – початку XX ст. Її вважаємо, актуальною і в науковому і в суспільному відношеннях, адже незважаючи на те, що вказаний рух у сьогоденні має досить серйозну історіографічну та джерельну базу, залишається чимало проблем, котрі вимагають поглибленого дослідження. Щодо джерельної бази таких студій, то вона перебуває в розпорошеному стані і потребує наукового узагальнення з метою переосмислення окремих дискусійних аспектів цієї теми та продовження як історіографічних, так і джерелознавчих пошуків.

У монографічному дослідженні зібрано і репрезентовано розлогий фактографічний матеріал з історії, історіографії та джерелознавства Галичини зазначеного періоду. Авторка поповнює донедавна відчутну прогалину в цій царині, зокрема виокремлює як суттєві аспекти науково-теоретичного характеру джерелознавства історії національно-культурного руху (історіографію проблеми; формування джерельної бази; класифікацію джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини впродовж 1848–1914 рр.; методику дослідження джерел українського національно-культурного руху), так і здійснює ґрунтовну характеристику неопублікованих матеріалів (документів офіційного характеру; джерел особового походження), законодавчих документів (загальнодержавних та крайових законів; програм політичних партій і статутів громадських організацій), статистичних джерел (загальнодержавної та крайової статистики; звітів про діяльність громадських організацій та навчальних закладів), матеріалів особового походження (автобіографій, мемуарів, епістолярної спадщини), творів провідних діячів національно-культурного руху українців Галичини (публіцистичних та наукових праць), періодичних видань (наукової періодики, видань українських громадських об'єднань, громадсько-політичних часописів). У центрі уваги авторки монографії практично вичерпна джерельна база до вивчення національно-культурного руху українців Галичини у складі Габсбурзької монархії впродовж 1848–1914 рр., яка охоплює питання суспільно-політичного характеру, освіти, науки, літератури, мистецтва тощо. Безперечно, такий всебічний підхід до джерел викликає повагу.

Як правило, джерелознавче дослідження має подвійну мету: узагальнення відомих і запровадження до наукового обігу незнаних історичних джерел, визначення їх інформативного потенціалу і призначення. Власне саме в такому ракурсі Л.Шологон зроблено аналіз джерел на сторінках рецензованої монографічної праці.

Монографія складається зі вступу, семи розділів, що поділені на вісімнадцять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Вважаємо, що структура роботи, яка зумовлена її метою, завданнями та особливостями наукового пошуку, дозволила у повній мірі розкрити предмет дослідження.

Важливе значення для такого роду наукових розвідок має вступний теоретико-методологічний розділ, де, як уже зазначалося, проаналізовано історіографію проблеми, формування джерельної бази дослідження та теоретико-джерелознавчі аспекти теми. Вважаю, що авторський погляд на теоретико-методологічні засади дослідження національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. є неординарним та своєчасним. Проте окремі аспекти історіографічного аналізу зазначеної проблематики вимагають більш глибокого розгляду. Поряд з цим не можемо не погодитися з висновком авторки, що об'єктивні обставини склалися таким чином, що до сьогоденнього часу не проведено спеціальних наукових досліджень, присвячених аналізу джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини у 1848–1914 рр. Серед наукових розвідок, присвячених цій темі, домінують статті, де зроблено джерелознавчий аналіз неопублікованих документів, що зберігаються в архівних установах та періодичних видань краю впродовж досліджуваного періоду. Саме тому, вже давно назріла потреба окремого цілісного монографічного дослідження джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст.

У шести інших розділах монографії проаналізовано неопубліковані джерела та їх інформативний потенціал (2-й розділ), законодавчі документи (3-й розділ), статистичні джерела (4-й розділ), документи особового походження (5-й розділ), публіцистику та наукові праці (6-й розділ), періодику (7-й розділ). Авторка логічно і послідовно розкриває як загальну характеристику джерельної бази, так і її інформативне значення та важливість для вивчення й осмислення національно-культурного руху українців Галичини у 1848–1914 рр.

Вважаю, що Л.Шологон у повній мірі обізнана з проблематикою дослідження, добре володіє методикою джерелознавчого аналізу та нарації. Чимало її висновків, зроблених на основі аналізу джерельного матеріалу, особливо це стосується джерел особового характеру, мають інноваційний характер, хоча інколи є констатацією вже відомих фактів.

Загалом джерелознавче дослідження зроблено на належному науковому рівні, а серед здобутків авторки монографії також варто відзначити ґрунтовний аналіз загальнодержавних та галицьких крайових законів, статистичних матеріалів, передусім, переписів населення Габсбурзької монархії 50–60-х рр. XIX ст., які необґрунтовано рідко використовуються дослідниками національного руху українців Галичини означеного часового проміжку. Теж саме стосується і застосування нових методів у джерелознавчих дослідженнях, зокрема, мікроісторичного підходу, просопографії, контент-аналізу (останній успішно використаний у 5 і 6-му розділах монографії).

Вважаю, що монографія Лілії Шологон є суттєвим внеском в сучасне українське джерелознавство національно-культурних рухів, передусім у його “галицькому” вимірі. Зібраний і узагальнений у науковій праці матеріал має неабияку цінність, оскільки дозволяє отримати достатньо повну інформацію джерелознавчого характеру на основі якої формуються сучасні знання про українців Галичини у 1848–1914 рр., з одного боку, а з іншого – має довідковий характер та створює передумови для проведення наукових досліджень у цій царині на більш високому рівні. Зазначене вище, свідчить, що монографія Л.Шологон стане у нагоді дослідникам національного руху українців краю, викладачам, студентам та всім хто цікавиться вітчизняною історією другої половини XIX – початку XX ст.

М. В. Бармак